

De archivaris, de wet en de rechtbank

Verslagboek van de studiedag
Archief tussen openbaarheid van bestuur en
bescherming van de privacy
Rechtsfaculteit van de Universiteit Gent
13 mei 2002

Drs. Luk Burgelman
Lic. Luc Coenen
Prof. Dr. Dirk Heirbaut
Lic. Bart Hellinck
Prof. Dr. Georges Martyn
Dr. Rik Opsommer
Johan Roelstraete
Dr. Frankie Schram
Prof. Dr. Karel Velle

en

De rechterlijke orde in België en haar archieven
Prof. Dr. Karel Velle

Editors:
Dr. Rik Opsommer
Prof. Dr. Georges Martyn
Prof. Dr. Dirk Heirbaut

Universiteit Gent
Vakgroep Grondslagen en geschiedenis van het recht

2004

 die keure

D/0147/2003/162
ISBN 90 5958 518 6

Verantwoordelijke uitgever:
NV die Keure, Oude Gentweg, 108, 8000 Brugge
tel.: 050 / 47.12.72
fax: 050 / 33.51.54
e-mail: juridische.uitgaven@diekeure.be
website: www.diekeure.be

Niets van deze uitgave, zelfs gedeeltelijk, mag openbaar gemaakt worden, gereproduceerd worden, vertaald of aangepast, onder enige vorm ook, hierin begrepen fotokopie, microfilm, bandopname of plaat, of opgeslagen worden in geautomatiseerd gegevensbestand behoudens uitdrukkelijke en voorafgaande toestemming van de uitgever.

INHOUDSTAFEL

WOORD VOORAF

Dirk HEIRBAUT

IX

ARCHIEF TUSSEN OPENBAARHEID VAN BESTUUR EN BESCHERMING VAN DE PRIVACY

Bijdragen van de studiedag te Gent (13 mei 2002)

1

Archief en openbaarheid van bestuur: een verkenning

Frankie SCHRAM

3

- Vier voorafgaande vaststellingen 3
- De wetgeving inzake openbaarheid van bestuur regelt de openbaarheid van bestuursdocumenten, ongeacht of zij in een archief neergelegd zijn of niet 13
- Openbaarheid van bestuur versus privacybescherming 17
- Op welke wijze kan men toegang verkrijgen? 28
- Het gebruik van via de openbaarheidswetgeving verkregen bestuursdocumenten 33

Openbaarheid en privacy: praktische vragen en mogelijke oplossingen uit de dagelijkse archiefpraktijk

Rik OPSOMMER

35

- Inleiding 35
- Toegang tot het archief 36
- Wat laat men al dan niet zien? 37
- Wat kan gereproduceerd worden en tegen welke prijs? 42
- Besluit 43

Wat laat een archief zien en wat niet?

Luc COENEN

45

- Inleiding 45
- De lokale openbaarheidswet 45
- De bewaarde bestanden 47
- Inzage en afschrift 48
- Ruimtelijke ordening en stedenbouw 49
- Privacy: een belangenafweging 51
- Openbaarheid: enkele praktische aspecten 52
- Slot 55

Wat kost het aan de genealoog om zijn stamboom op te zoeken?	
Johan ROELSTRAETE	57
- Verenigingen	57
- Cursussen	57
- Rijksarchief	58
- Gemeentelijke archieven en gemeentehuizen	58
- Documentatiecentra	59
- Bibliotheken	59
- Genealogische computerprogramma's	59
- Verplaatsingen	60
- Andere kosten	60
- Besluit	61
Reproductie van archieven en de archiefpraktijk	
Karel VELLE	63
- Reproductie van archiefstukken en de dienstverlening	63
- Beperkingen van het reproductierecht en de bestaande regelgeving	66
- De reproductiepraktijk in Vlaanderen	77
- Tot slot	89
- Bijlage: Enquête "De dagelijkse archiefpraktijk en de reproductie van archiefbescheiden"	91
De raadpleging van particuliere archieven: de casus Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis	
Bart HELLINCK	95
- Inleiding	95
- Werking	95
- Openbaar of niet?	97
- Privacy	98
- Enkele gevolgen van de toepasselijkheid van de Wet Verwerking Persoonsgegevens (WVP)	100
- Commissie	102
- Besluit	103
Vlaamse politici op de bres voor Vlaamse archiefbescheiden: initiatieven in het Vlaams Parlement inzake archiefzorg en -beheer	
Luk BURGELMAN	105
- Inleiding	105
- De zoektocht van Vlaams volksvertegenwoordiger Marsoul naar een wettelijke regeling inzake archiefzorg en -beheer van Vlaamse archiefbescheiden	105

- De zoektocht van Vlaams volksvertegenwoordiger Vandenbroeke naar een wettelijke regeling inzake archiefzorg en -beheer van Vlaamse archiefbescheiden	109
- Hindernissen bij de uitwerking van een wettelijke regeling inzake archiefzorg en -beheer van Vlaamse archiefbescheiden	113
- Besluit	115

Oplossingen *de lege lata* en *de lege ferenda*

Georges MARTYN	117
----------------	-----

- Inleiding	117
- Twee basisrechten midden de ontoereikende en versnipperde wetgeving	117
- Begrippen	122
- Problemen	124
- Aanpak <i>de lege lata</i>	125
- <i>De lege ferenda</i>	132
- Ten slotte een antwoord op de vragen	141

DE RECHTERLIJKE ORDE IN BELGIË EN HAAR ARCHIEVEN

Status quaestionis, pijnpunten en doelstellingen	143
--	-----

De rechterlijke orde in België en haar archieven

Karel VELLE	145
-------------	-----

- Inleiding	145
- Archieven: waarom bewaren we ze?	146
- Welke factoren bepalen een goed archiefbeheer?	147
- Over bevoegdheden en belangen	151
- De knelpunten: een bekend verhaal	156
- Mogelijke oplossingen en actiepunten	167
- Tot slot	181

WOORDENLIJST

Karel VELLE	183
-------------	-----

DE AUTEURS	187
-------------------	-----

WOORD VOORAF

Dirk HEIRBAUT

In 1993 werd een congres gehouden met de interessante titel: “Haalt de Archiefwet het jaar 2000?” Waarschijnlijk hadden de organisatoren zich laten inspireren door een ophefmakend boek van enige jaren voordien: “Haalt de Sovjet-Unie het jaar 2000?”. De Sovjet-Unie bestaat ondertussen niet meer. De Archiefwet van 24 juni 1955 daarentegen heeft het jaar 2000 wel degelijk gehaald en dat is een spijtige zaak. Zij is immers ontstaan toen van wetgevende inflatie nog geen sprake was. Ze is dan ook nogal kort – slechts 7 artikelen – en het uitvoerend koninklijk besluit van 1957 is nauwelijks langer. In schril contrast met de Archiefwet staan de privacywetgeving en de wetgeving op de openbaarheid van bestuur. Die dateren uit de jaren negentig van de vorige eeuw en zijn enorm uitgebreid. Het principe van de openbaarheid van bestuur in artikel 32 van de Grondwet is door de verschillende bestuursniveaus die ons land rijk is, uitgewerkt in negen afzonderlijke regelingen. Tegenover een te weinig in de Archiefwet staat een teveel in de wetten (in de ruime zin) over privacy en openbaarheid van bestuur. Het resultaat is dat op het terrein bijna elk archief een eigen “gewoonterecht” ontwikkeld heeft, zodat uiteindelijk, noch de archiefbezoekers, noch de archivariissen, precies weten waar ze aan toe zijn. Hun vragen zijn nochtans zeer concreet. De enen willen gewoonweg vernemen wat ze volgens het bestaande recht mogen inzien en reproduceren en wat hen dit allemaal kan kosten. De anderen vragen zich af wat ze mogen tonen en laten reproduceren en welke vergoedingen ze kunnen vragen.

De studiedag “Archief tussen openbaarheid van bestuur en bescherming van de privacy”, die doorging in Gent op 13 mei 2002 had tot doel een antwoord op deze vragen te formuleren. Dit boek is echter meer dan een verslag van die bijeenkomst. Tijdens de vruchtbare discussies onder de aanwezigen bleek dat de bestaande rechtsonzekerheid veel groter was dan gedacht. Daarom besloten de organisatoren van deze studiedag nog een aantal bijdragen aan dit werk toe te voegen, zodat op die manier archiefbezoekers, archivariissen en belangstellende juristen, niet alleen zo veel mogelijk antwoord krijgen op hun vragen, maar alhier ook een aanzet tot nieuwe wetgeving kunnen vinden. Meer dan ooit is het immers duidelijk dat alleen daardoor aan de huidige verwarring een einde kan komen. Het is dan ook de oprechte hoop van de organisatoren dat de diverse wetgevers die dit land rijk is deze bundel ter hand zullen nemen en zich erdoor zullen laten inspireren.

De eerste bijdrage lijkt tegen te spreken wat zonet geschreven is over het ingewikkelde karakter van de bestaande regels. De Archiefwet, de privacy-

wetgeving en openbaarheidswetgeving mogen dan al in de realiteit een onbegrijpelijk kluwen vormen, dat kan zeker niet gezegd worden van de zeer heldere verkenning van deze regels door Frankie Schram, auteur van een proefschrift over dit onderwerp en zonder enige twijfel de autoriteit terzake.

Na zijn theoretische uiteenzetting komen enkele stemmen uit de praktijk aan het woord. Rik Opsommer verwoordt een noodkreet van vele collega's die zich als archivaris gevangen voelen tussen openbaarheid en privacy en stelt, vanuit zijn ervaringen in het stadsarchief van Ieper, enkele oplossingen van de bestaande problemen voor. Luc Coenen, stadsarchivaris te Lier, bestudeert meer in het bijzonder wat een archief al dan niet laat zien en ook hij geeft aan dat op het terrein vele praktische problemen bestaan. Johan Roelstrate, één van Vlaanderens meest vooraanstaande genealogen, benadrukt dat ook voor de archiefbezoekers heel wat moeilijkheden bestaan en dat daarbij financiële barrières net zo belangrijk kunnen zijn als wettelijke beperkingen. Daarbij aansluitend gaat Karel Velle, archivaris bij het rijksarchief te Beveren, in op de vraag wat de archiefbezoeker mag reproduceren en hoeveel dit kost. Privaatrechtelijke archiefinstellingen zijn niet onderworpen aan de Archiefwet of de openbaarheidswetgeving. Toch is het ook voor hen onzekerheid troef, al was het maar omdat de privacywetgeving vaak haaks staat op hun streven om hun collecties zoveel mogelijk open te stellen en te valoriseren, zoals blijkt uit de bijdrage van Bart Hellinck, archivaris bij het Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, één van de belangrijkste privaatrechtelijke archieven van België.

Dat nieuwe wetgeving dringend gewenst is, blijkt uit haast elke bijdrage van deze bundel. Luk Burgelman, advocaat en als assistent rechtsgeschiedenis ook een regelmatige archiefbezoeker, onderzoekt daarom waarom recente initiatieven in het Vlaams parlement inzake archiefzorg en -beheer faalden. Het is echter weinig hoopgevend dat hij vaststelt dat de uitwerking van een wettelijke regeling van deze materie voor de Vlaamse politici geen prioriteit is. Zij zullen echter geen excuses meer kunnen inroepen na het lezen van de bijdrage van Georges Martyn, die te Gent zowel hedendaags recht als rechtsgeschiedenis doceert. Op de vragen van archivarissen en gebruikers over inzage en reproductie van archiefdocumenten geeft hij duidelijke en afdoende antwoorden. Waar dat niet kan, draagt hij toch al zijn steentje bij tot de oplossing door zijn voorstel van een kant-en-klaar "subsidiar" archiefdecreet. Het wacht alleen nog op politici die het willen stemmen ...

Het mag enigszins bevreemdend lijken dat na dit alles een uitvoerig stuk volgt over de rechterlijke orde en haar archieven, een thema dat op het eerste gezicht weinig van doen heeft met het voorgaande. Die schijn bedriegt

evenwel. Waar de eerdere bijdragen duidelijk laten blijken dat archivariissen en hun “klanten”, zoals historici en genealogen, gebaat zijn bij een betere kennis van het huidige recht, toont Karel Velle in zijn tweede bijdrage in dit boek aan dat het belang van het recht voor archieven daar niet ophoudt. Al te weinig beseffen juristen dat zij de “hofleveranciers” zijn van de hedendaagse archieven. Niemand produceert zoveel archiefmateriaal als het gerecht in al zijn facetten. Juist daarom is het belangrijk dat ook onze griffies en parketsecretariaten een archiefbeleid uitbouwen. Het heeft immers weinig zin dat na verloop van tijd alle mogelijke documenten openbaar zijn en kunnen worden geraadpleegd door de archiefbezoekers, als blijkt dat de kroonjuwelen, de gerechtelijke archieven, ondertussen verloren zijn gegaan, omdat het cultuurhistorische belang ervan over het hoofd werd gezien. Zonder bewaring is een discussie over toegankelijkheid nu eenmaal zinloos.

Gent, 20 augustus 2003